

VÉCSEI HUNOR

„EZ AZ ÉLET, AMELY MŰVÉSZEKNEK VAN TEREMTVE EGYEDÜL”

Vida Árpád Párizsban (1910–1911)

Néha valóban olyan
ézésünk van egyes
párizsi munkáit
szemlélve, mintha Csók,
Rippl vagy Vaszary korai
munkáinak hatását
éreznénk.

■ „Tanulmányaimról kellene valamit írni és életemről. Mondhatom, hogy életem legszebb impresszióit itten szereztem Párizsban, de úgy gondolom, hogy ezek az enyémekek csupán. Nem vagyok íróiember, ki ezeket feltalálni tudjam, mert a benyomások színek alakjában az enyémekek, és így csak ezeken keresztül beszélhetnék másoknak. [...] Ez a halvány rózsaszínű, ezüsttel áttört kis emlék – az enyém egyedül.”¹

Vida Árpád 1910–1911-re tehető párizsi tartózkodásáról és tanulmányairól máig nincsenek adataink, és néhány szűkszavú levél kivételével személyes feljegyzések sem állnak rendelkezésünkre. Jelen tanulmány főként a kortársak élménybeszámolóinak, visszaemlékezéseinek felhasználásával, valamint a művész fennmaradt vagy épp fényképen rögzített párizsi munkáin keresztül próbál meg élesebb képet adni az erdélyi művész „halvány rózsaszínű, ezüsttel áttört” Párizsáról, hogy így módon az életműnek ezt a kimagasló, több szempontból is meghatározó állomását töredékesége ellenére is elhelyezze a korszak festészetének történetében.

Vida Árpád 1884. április 4-én született Marosvásárhelyen. Apja Vida Károly csizmadiamester, városi törvényhatósági bizottsági tag, anyja Kapás Bessenyei Mária, „határozottan intelligens vonású”² asszony. Az ifjú Vida 1895-ben, a helyi polgári iskola négy osztályának elvégzése után, a Marosvásárhelyi Református Kollégium diákjaként 1903-ban tett érettségi vizsgát.

Művészeti képzésben először a kollégiumi évek alatt részesült, amikor 1902-ben beiratkozott az akkor frissen megalakuló, Gulyás Károly által

vezetett marosvásárhelyi „szabadkézi rajzi tanfolyamra”. Itt heti két órában természet utáni akvarelleket készítettek, többnyire „virágot, gyümölcsöt”³ festettek. Gulyás 1930-ban így emlékezett vissza növendékére: „Első leckéjén még mosolygott az előtte szokatlan sajátos művészi kifejezéseken, de csakhamar a vérévé vált minden, ami ide vonatkozott.”⁴ A fiatal, lelkes diákról másutt meg így írt: „Ahány féltónus vagy színerő csak kellett, azt mind bátran rakta fel tanítványom a maga helyére; csak úgy égett, nőtt keze alatt a munka.”⁵

1903-ban hosszas kérés után szülei beleegyeztek a művészeti pályán való elindulásába, viszont a budapesti Mintarajziskolában tett felvételi vizsgán nem bizonyult elegendőnek tudása. Lándor Tivadar közbenjárásával azonban megismerkedett Székely Bertalannal, és ahogy Vida leveléből értesülhetünk, végül is sikerrel járt: „a nyári vázlataim bemutatása után egy újabb felvételin művésznövendék lettem.”⁶ Így 1903-tól már a rajztanárképző elsőéves hallgatói között szerepel a neve a főiskola értesítőjében.⁷

1907-ben megszerezte a középiskolai rajztanári oklevelét. Ugyanettől az évtől kezdődően egyéves katonai önkéntességi évet töltött Bécsben, ahol ez idő alatt sem csillapodott érdeklődése a művészetek iránt. Lyka Károlynak címzett levelében a következőket írta: „a gazdag múzeumok hatása alatt még inkább megerősödött bennem a vágy a művészi pályán továbbtanulni.”⁸

1908 és 1910 között a budapesti Képzőművészeti Főiskola rajztanár-továbbképzőjének növendéke volt. Ekkoriban kezd megjelenni a neve az újságok hasábjain, a *Pesti Hírlap* egy kiállítás kapcsán így írt a fiatal művészről: „Az aquarellt egyénien kezeli. Az akadémiákon tanított s az ezen a tárlaton is fölös arányban képviselt routinefestéssel szemben, melynek az aquarell éppúgy áldozatául esett, mint az olaj pik-túra – az ő dolgainak van valami komoly, eredeti zamatjuk, mely műveit a tömegtermelésnek fölébe emeli.”⁹

1908-ban festett akvarell *Önarcképét*¹⁰ a Képzőművészeti Társulat bizottsága 1909-ben megvásárolta a Szépművészeti Múzeum számára, amiről a *Budapesti Hírlap* egykori száma is tudósított.¹¹ 1909-től folyamatosan részt vett munkáival az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat (a továbbiakban OMKT) kiállításain, de képeit több, Magyarországot képviselő nemzetközi tárlaton is kiállították: 1909-ben a Drezdai Nagy Akvarell Kiállításon két munkája is szerepelt, valamint 1909 és 1910-ben alkotásaival a velencei nemzetközi kiállításokon vett részt.

1910. április 27-én Ambrozovics Dezső titkár levélben¹² értesítette Vidát, hogy a Múcsarnok tavaszi tárlatán kiállított plakátjáért 200 koronás díjjal tüntették ki. Sikerei tovább gyűrűztek: az OMKT 1910-es téli tárlatán kiállított, Palágyi Lajos íróról készített akvarell portréjával elnyerte a 600 koronás Esterházy-féle vízfestménydíjat, majd az év végén az OMKT által javasolt 1000 koronás állami ösztöndíjban részesült.¹³ Utóbbiról tanúskodik Várdai Szilárdhoz írt 1910. december 29-én kelt levele, melynek egy részletét M. Kiss Pál közölte: „A folyó hó 21-én kelt s az ösztöndíj tárgyában hozzám intézett köszönőlevelében megnyilatkozó szíves figyelmét köszönöm. Megjegyzem azonban, hogy úgy az eddigi, mint a mostani ösztöndíjat csak szorgalmának és előhaladásának köszönheti.”¹⁴

Ez az ösztöndíj hozza el azt a pontot a művész életében, amikor elhatározza, hogy tanulmányútra utazik – Párizsba. Azt, hogy pontosan mikor érkezett Vida a francia fővárosba, nem tudhatjuk. Annyi bizonyos, hogy 1910. december 22-én kelt, Lyka Károlynak címzett levelét¹⁵ már a párizsi címéről küldi, melyben meg is jegyzi – sajnálatos módon igen szűkszavúan: „Jelenleg Párizsban vagyok, tanulmányaimat továbbfolytatandó.”¹⁶ Így igen valószínűnek tűnik, hogy a Várdai Szilárd által említett, december 21-én kelt köszönőlevél már szintén Párizsban foganhatott. Mindezek tükrében Vidának az 1000 koronás ösztöndíjat megköszönő levele felte-

hetően nem sokkal annak odaítélése után születhetett – így elutazását is 1910 decemberére keltezhetjük.

Megérkezése után nem sokkal, 1911. január 5-én Gulyás Károlynak írt szavai mély elszántságot tükröznek: „*Nagyon boldog vagyok. Oda jutottam, ahol már nem elég megállni, járni kell tudnom, és én megyek a magam útján, érzek magamban erőt az önállóságra.*”¹⁷

Párizsi tartózkodása alatt egy francia családnál szállt meg, hogy a nyelvet minél jobban elsajátíthassa. A Montparnasse északi felében található szűk kis utcának az egyik többszintes lakóházában lakott a Passage Stanislas (napjainkban Rue Jules Chaplain) 15. szám alatt. A Párizsba *gravitáló* magyar művésznemzedéknek már a század elejétől kedvelt környéke a Montparnasse, melyről Bölöni György 1906-ban így írt: „*A párizsi magyar negyed, a Montparnasse gyarapszik. Boulevard-jain magyar szó üti meg a fülünket.*”¹⁸

*Párizsi szobám*¹⁹ című, 1911-ben készült akvarellje ottani lakását örökíti meg. A halvány tónusokkal megfestett, vázlatos frissességgel ható képen csendéletszerű részletekkel jelenik meg szobájának egyik szeglete: a vetetlen ág mellett kis fekete toilette-asztal, rajta díszes asztali óra, valamint két kisebb kép, az asztal mögött pedig egy magas, aranyozott keretű tükör látható. Az ág előtt, fehér abrosszal borított alacsony kerek asztalkán kék gyertyatartóban aprócska gyertya, mellette egy félig megevett alma és egy kagyló.

Nem csak Vidát ihlette alkotásra párizsi otthona, így volt ezzel Bálint Rezső is. Bálint Rezső (1885–1945) magániskolai tanulmányait követően, nagybányai tanulmányait félbeszakítva 1909 őszén utazott először rövid időre Párizsba, majd az év végén visszatérve, egy 1911-es nagybányai megszakítással 1912 elejéig tartózkodott ott. Annak ellenére, hogy ekkor készült műveinek többsége máig ismeretlen, mégis találunk írásában erre való utalást: „*Kis hotelszobám csendéleteit festettem. A kandelón álló üvegburás régi órát, mosdóasztalt. Hetekig festettem ilyeneket.*”²⁰

Hogy mit jelenthetett Vidának a kapott 1000 korona ösztöndíj, azt egy másik párizsi magyar ösztöndíjas esetét vizsgálva világosabban láthatjuk. Márffy Ödön (1878–1959), noha tanulmányútja néhány évvel korábbra tehető (1902–1906), 1200 koronával érkezett meg Párizsba. Az ösztöndíj csupán 200 koronával maradt el az aktuális éves hivatalnoki fizetésétől, így a megközelítőleg 1200 franknak megfelelő összeg a tanulmányokra és a havi 25 frankos lakbérre is elegendő volt.²¹

Vida ösztöndíja, az év végén kapott 600 koronás Esterházy-féle vízfestmény díjjal együtt, minden bizonnyal fedezte a hasonló kiadásokat, és mint az ekkor készült, a város mondén szórakozásait megörökítő képei is bizonyítják, ott lehetett a kávézók, café-concertek, színházak mulatságain is.

A század eleji Párizs Montparnasse környéki kávéházainak gyakori jelensége volt, hogy a környék magániskoláit (Julian, Colarossi, Grande-Chaumière) látogató művésznövendékek a frissen szerzett tapasztalataikat ezeken a helyeken vitatták meg, vagy épp ott alkottak, mint ahogy azt az 1911-ben először Párizsba látogató Herman Lipót is tette művészbarátja, Jules Pascin társaságában.²² Adolphe Brasler, Párizsban élő kritikus eme kávéházakat a művészeti életre gyakorolt hatásuk miatt egyenesen „*doktrínák és penzumok nélküli egyetemlátogatásnak*” tekintette.²³

Vida Árpád, az *Ellenőr* című marosvásárhelyi napilap szerkesztőségébe írt, 1911. április 9-én kelt levelében épp az egyik ilyen művészkávéházba nyújt betekintést: „*A Taverne du Pantheon – éjjeli kávéház. Legfestőibb nők helye, kiket valaha láthat életében az ember. Egyik asztalnál festők ülnek (tanulmányozzák ők is az életet), cigarettáznak, abszintot isznak.*”²⁴

Több olyan művét is a párizsi időszakához köthetjük, mely csak fényképes reprodukciókon marad fenn. M. Kiss Pál 1943-ban felvételeket készített a művész báty-

jának tulajdonát képező alkotásokról. Két évvel később, a tábournoki rangot viselő Vida Gyula Marosvásárhely katonai parancsnokaként a helyi múzeum gyűjteményében lévő Vida-munkák kiszolgáltatásáról intézkedett, az ezeket szállító vonatszerelvény azonban 1945. március 29-én egy bombatalálat következtében porrá égett.²⁵

Vida számos, fényképről ismert képén elevenedik meg a kávéházak világa. Ezek szénrel, pasztellel expresszív módon, kitűnő rajzossággal kivitelezett alkotások, melyek az ábrázolt jelenet pillanatszerűségével hatnak. Kalapos hölgyek és urak, kis asztaloknál folyó beszélgetések és italozások. Képi, vázlatos feljegyzései által számunkra ismeretlen *művészasztalok* társaságának részesei lehetünk. Az egyik rajzon asztalnál ülő, keménykalapos urak meghitt beszélgetése elevenedik meg. A kép jobb alsó sarkában Vida feljegyezte a kávézó nevét, s bár a felirat csak töredékesen olvasható, feltételezhetően a Café l'Avenue a szóban forgó lokál.

Varieték, zenés-táncos előadások szereplői tűnnek fel több, szintén elpusztult munkáján. Technikai kivitelezésük változatos, vannak köztük pasztellek, akvarellek és olajképek is. Színpadon, rivaldafényben ábrázolt énekesnők, álarcot viselő táncosnők, Degas-ra emlékeztető merengő balerinák vagy éppen szerepükből kiszakított, pöttyös kosztümű harlekinék foglalkoztatták igazán művészi fantáziáját. Az egyik ilyen munkán egy színészpáros látható: széles, fodros szoknyájú

Kávéházi jelenet (Pasztell, papír; m.n. J.j.l. Café Laven [...]. Elpusztult)

hölgy, mellette frakkban egy fiatal férfi. A nő arckifejezése s karjának tartása arra utal, hogy épp énekével szórakoztatja a közönséget. A publikumot Vida a kompozíció alsó regiszterében, a színpad előtt ülő néhány hátból ábrázolt alakkal érzékelteti. A kép jobb alsó sarkában szereplő feliratból kiderül, hogy az ábrázolt színpadi jelenet a kor egyik népszerű színházában, a Gaîte-Montparnasse-ban játszódik. A század eleji párizsi színházak olcsó belépőinek köszönhetően a kevésbé tehetősek is megengedhették maguknak az ilyen szórakozást. A különböző színházak repertoárja nem sokban különbözött egymástól. A Gaîte-Montparnasse-ban az előadás rövid bohózatok és énekes betétek füzéréből állt, melyek közé – akár a Montmartre nagy café-concertjeiben – varietések, utcai énekesnők, dizőzök, különcök, hazafiaskodó katonák, tehetéstelen sanzonénekesek produkciói ékelődtek.²⁶

Színpadai jelenet (Pasztell, papír; 24 x 16,5 cm., J.j.l. Gaïté Montparnasse. Elpusztult)

tott az utcákon, kikkel találkozhatott a kávéházakban, nincs tudomásunk. A művészársaságokhoz való viszonyulásához az M. Kiss Pál által közölt adatok adhatnak támpontot: „Gulyás nem győzi biztatni levelében arra, hogy a művész boldogulásához más művészekkel és kritikusokkal való barátkozás is hozzátartozik. Testvére szemérmes, töprengő, vívódó embernek írja le, aki nagyon lelkiismeretes az alkotómunkában.”²⁸ Mindezek mellett abban biztosak lehetünk, hogy párizsi tartózkodása alatt rendszeresen találkozott Lakatos Imrével és Vályi Félix hírlapíróval. Az 1907-től Párizsban élő, szintén marosvásárhelyi születésű Lakatos Imrét két fennmaradt munkája is megőrökíti, Vályiról pedig tudjuk, hogy nem volt ismeretlen a korszak művészkörében. Csók István visszaemlékezésében, az 1903–1910 közötti párizsi időszakát tárgyalva említi meg, hogy Márffy Ödön és Lavotta Rezső elmaradhatatlan barátja volt az akkor a Sorbonne-ra járó Vályi Félix, kivel maga is kapcsolatban állt.²⁹ Vida Párizs után is tarthatta a kapcsolatot Vályival, erről tanúskodik az újságírónak az 1914. október 12-én kelt levele, melyben biztatja az akkor már tuberkulózissal kezelt művészt, hogy ne csüggedjen, mert fiatal, erős szervezete legyőzi majd a súlyos betegséget.³⁰

Párizsban elért sikerét bizonyítja, hogy Vida 1911-ben részt vett a Société Nationale des Beaux-arts éves kiállításán (Mars-mezei Szalon). A *L'Art et les Artistes* párizsi, félévente megjelenő művészeti folyóirat 1911-es számában az említett tárlatot bemutató cikkében a festészeti részlegben kiállító művészek, mint Emile-Bastien Lepage, Pierre Braquemond, André Dauchez, Francis Jourdain, René Seyssaud mellett Vida Árpádot is a mindenképpen említésre méltók közé sorolta.³¹ 1911-ben a Société Nationale des Beaux-arts arról értesítette Vidát, hogy munkáit elfogadták, s az 1200-as szám alatt jegyezték be.³²

Csak néhány szabadban játszó jelenetét ismerjük, amelyekről elmondható, hogy az előbb ismertetett munkáktól a helyszínből adódóan egy valamiben hangsúlyosan eltérnek: a természetes megvilágítás és a plein air-hatások változatos megnyilvánulásait mutatják.

Fennmaradt Vida több kisméretű, lendületes vonalvezetésű szénrajza is, melyek néhány hangsúlyos vonallal ragadják meg a színházban fellépő vagy éppen az utcán sétáló alakok karakterét, mozdulatait. Ezek a szellemes, finom kis rajzok kiválóan megélevenítik azt a képet, melyről Vida 1911-ben a következőképp írt: „*Itt [a] Boulevard St. Michel – a Quartier-Latin öröm-utcája. Legexotikusabb művészalakok, nők és cocotte-ok vegyesen. Ölelkezve mennek az utcán, énekelve és csókolózva. Senki sem botránkozik meg ezen, mert ő is ezt teszi, vagy éppen most hagyta abba.*”²⁷

Arról, hogy Vida Párizsban kiknek a társaságát élvezhette, kivel sétálhatott az utcákon, kikkel találkozhatott a kávéházakban, nincs tudomásunk.

Rippl-Rónai emlékezésében a következőképpen szól a Mars-mezei Szalonról, ahol ő maga is kiállított: „*Mi fiatalok, sokan, akik a régi Szalon kottériáival éppúgy elégedetlenek voltunk, mint a nálunknál sokkal jelentősebb francia művészek egész sora – melyből a Puvis de Chavannes, Besnard, Dagnan-Bouveret, Carolus-Duran, Roll, Helleu, Boldini, Cazin, Dalou, Bourdelle neveket talán elég említenem – Meissonier elnöksége alatt ebben az elhelyezésénél fogva Mars-mezei Szalonnak nevezett újabb kiállítási helyiségben igyekeztünk érvényesülni.*”³³ Az 1900-as évek elején, annak ellenére, hogy néhányan – így Czóbel Béla 1906-ban és Rippl-Rónai József 1907-ben – kiállítottak az akkor már hideg és kimért légkörűnek számító Mars-mezei Szalonban, a fiatal párizsi magyar művészek többsége inkább a Salon d’Automne és a Salon des Indépendants újító, modern szemléletű tárlatain képviselte magát.³⁴ Vida 1911-es Mars-mezei Szalonon való részvételéből így azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a hagyományosabb, konzervatívabb (Salon de la Société Nationale des Beaux-Arts, Salon des Artistes Français) és a modernebb szemléletű (Salon d’Automne, Salon des Indépendants) szalonok között lavírozó művészetével inkább a visszafogottabb stílust képviselő művészek sorába tartozott.

Vida párizsi tevékenységének még egyetlen mozzanatáról kell megemlékeznünk. Ottani tartózkodása alatt a múzeumokban régi mesterek munkáit másolta. Tudomásunk van arról, hogy Velázquez portréiről készített másolatokat,³⁵ valamint az Ernst Múzeum 1925. évi aukcióján szereplő, Rembrandt után festett *Hendrickje Stoeffels képmása*³⁶ is feltehetően ebből az időszakából való. A régi mesterek másolása, melyre leginkább a Louvre hatalmas gyűjteménye nyújtott lehetőséget, szinte valamennyi század eleji párizsi magániskolában jelentős oktatási módszernek számított.³⁷ A Louvre-ban való másolásról Bálint Rezső is írt visszaemlékezésében: „*Egy kis Tintorettót másoltam a hosszú keresztfolyosón, Krisztus levételét a keresztről. [...] Egy hónapig másoltam a tenyéryei képet megfeszített igyekezettel, végül is kétségbeesetten, egyéni interpretálásban fejeztem be.*”³⁸

Párizsi tanulmányai után Vida Münchenbe látogatott, majd Itáliába utazott. Olaszországi útja alatt többoldalas, rajzokkal is illusztrált feljegyzéseket készített. Velence, Firenze, Róma, Nápoly és újra Velence volt az útvonala.³⁹ 1911 telén már nagy valószínűséggel Budapesten lehetett, hiszen az OMKT 1911-es jubiláris téli tárlatának katalógusában már Kun utcai műtermének a címe szerepelt.

Az 1912-es tavaszi tárlaton kiállított képeinek már a címei is elárulják, hogy azok Párizsban születtek.⁴⁰ Hasonlóan beszédesek az 1912-es téli társulati kiállításon,⁴¹ valamint a Magyar Akvarell- és Pasztellfestők Egyesületének és a Magyar Grafikusok Egyesületének 1912. évi kiállításán⁴² szereplő munkáinak képcímei.

Hazatérése után nemcsak a fővárosban örvendett népszerűségnek, szülővárosából is megbízásokkal halmozták el.⁴³ Budapesten és Marosvásárhelyen egyaránt dolgozott. A szülői hajlékban berendezett kis műterméről Gulyás Károly ad érzékletes leírást: „*Itt voltak felsorakoztatva külföldi tanulmányai százsámra, a párisi cirkusz, bretli bohóc világa, a színházak, páholyok publikumáról néhány odavetett színfolttal történt felvétel, – a szeparék népe, a villanyvilágítás özőnfényében balerinák, tömegábrázolások, fasorok, erdő, felhőtanulmányok, hangulatok, – egy áttekinthetetlen, khaotikus másfél esztendő párisi tartózkodás emlékei.*”⁴⁴

Az 1913-as évtől egészségi állapota azonban hirtelen romlani kezdett, gyógykezelésre járt, és fokozatosan visszavonult a tárlatokról is. Betegsége idején barátai, támogatói biztatták, mint arról a már említett Vályi-levél is tanúskodik. Egykori tanára, Edvi Illés Aladár 1913. október 13-án Vidához írt levelében a következő sorokkal fejezi ki bánatát, hogy művésztársa kényszerűen visszavonult a kiállításokról: „*Kiállításunk van a Nemzeti Szalonban, de én bizony nélkülözöm a kegyed szép, erőteljes*

*akvarelljeit és kívánom, hogy kezébe vehesse az oly régóta pihentetett ecsetet, és még sok szép képpel ajándékozhasssa meg a magyar piktúrát.*⁴⁵

1914-ben számos szanatóriumot végigjárt Bernády György és Soófalvy Illyés Sándor mecénása támogatásával: Davost, Arcót, Abbáziát, Gyalut.⁴⁶ Bernádyhoz fűződő kapcsolatáról egy az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában fennmaradt levél nyújt érzékletes képet.⁴⁷ Bernády György 1912. december 16-án levelet írt a sokoldalú, a művészetek iránt lázasan érdeklődő és értő, akkoriban a kultuszminisztériumban dolgozó Koronghi Lippich Eleknek. A levél felvezető sorából kiderül, hogy címzett *parancsának* engedelmeskedve írt Vida Árpádnak, s válaszlevelét, „*mely azonban nem nyújt teljes felvilágosítást*”⁴⁸, mellékelte. Az így fennmaradt Vida-levél egy izgalmas forrás a korszak műkedvelő közönségéről, a tárlatokon kiállított képek fogadtatásáról, az esztétikai élményeken túli „hatásokról”. Vida a levél elején megköszöni Bernády szíves érdeklődését, valamint jóakarató közbenjárását egy részletesen nem említett kérvénye ügyében, majd a tárgyra tér: „*A levélben szóba hozott akt modelljéről írhatom, hogy az nem volt a kérdéses úrinő, s így az alaptalan kételkedésnek semmi helye. Modellem egy volt nevelőnő, ki a Műcsarnokban kiállított párisi női arc-képeket látva – ismeretlenül eljött hozzám s felajánlotta magát a lefestésre. Az egész dolog hasonló arcok összetalálkozásán alapuló tévedés – semmi más.*”⁴⁹ Mindezek végén azt is megemlíti Vida, hogy a festmény Soófalvy Illyés Sándor, mecénása tulajdonában van, akinek nagylelkű anyagi segítségével hálából ajándékozta.

Utolsó hónapjait a budakeszi Erzsébet királyné szanatóriumában töltötte. 1915. február 21-én végzett a tüdőbaj az akkor mindössze 31 éves művésszel.

Vida Árpád Párizsban készült munkáit nehéz valamely nagy stílusirányzathoz kötni. Ugyanígy egyes művészeti hatását sem tudjuk egyértelműen kimutatni művein. Bár az bizonyos, hogy többen is hatottak rá, hiszen mint minden fiatal, útját kereső művész, maga is itatóspapírként szívta magába a rengeteg új impulzust. Ezeknek az elegye viszont nehezen szétszalazható, megfogható. Rabinovszky Máriusz, a *Magyar művészet a század elején* címet viselő gépelt jegyzetében a korszak festészetét tárgyalva a *szintetikus törekvések* által jellemzett csoportba, ezen belül a párizsi hatások alatt alkotó művészek közé sorolja Vidát, „*valószínűleg Rippl hatása alatt*”.⁵⁰ Ebbe a csoportba sorolja Vida mellett még Vaszary János 1900–1903 közötti és Csók István 1910 körüli időszakát, valamint Egry Józsefnek a szintén párizsi hatásokat tükröző munkáit.

Néha valóban olyan érzésünk van egyes párizsi munkáit szemlélve, mintha Csók, Rippl vagy Vaszary korai munkáinak hatását éreznénk. Elképzelhető e művészek közvetlen hatása is, de sokkal valószínűbb az, hogy a hasonlóságok csupán abból adódnak, hogy e korai, útkereső munkák szintén párizsi hatások alatt születtek.

Vida párizsi időszakára egyfajta oldott francia festőiség jellemző, mely az impresszionista hatásokat magukon viselő, szabadban vagy épp sötét éjszakai kávéházban játszódó jelenetekről a fauve-os jellegű rajzokig terjed, szemléletüket pedig leginkább a korszak francia szalonfestészetének irányja határozza meg.

■ JEGYZETEK

1. *Levél Párisból. Egy vásárhelyi művész tanulmányúton. Vida Árpád sikere.* Ellenőr 1911. április 16. 4. (a továbbiakban *Levél Párisból*).

2. *Gulyás Károly levele Lyka Károlynak.* Magyar Tudományos Akadémia. Bölcsészettudományi Kutatóközpont. Művészettörténeti Intézet. Művészettörténeti Dokumentációs Központ (a továbbiakban MTA BTK MI, MDK) MDK-C-I-17/1880.

3. Uo.

4. *Útmutató a Gulyás Károly marosvásárhelyi ref. koll. rajztanár növendékeinek 1902–1930 évi kiállításán.* Szerk. Gulyás Károly. Mvhely, 1930. 5.

5. Uő: *Vida Árpád.* Zord Idő 1919. november 15. 212.

6. Uo.

7. Az Országos M. Kir. Mintarajziskola és Rajztanárképző Értesítője az 1903–1904. tanévről. Bp., 1904.
8. Vida Árpád levele Lyka Károlynak. MTA BTK MI, MDK-C-I-17/1880.
9. M. Kiss Pál: Emlékezés Vida Árpád festőművészre. Ellenzék 1944. április 8.
10. Akvarell, papír, 36,3 x 48,6 cm, j.j.l.: Vida 908. Magyar Nemzeti Galéria. Ltsz. 1909-2402.
11. Képzőművészet. Budapesti Hírlap 1909. március 19.
12. M. Kiss Pál: Vida Árpád. Művészettörténeti Értesítő 11. 1962. 2–3 sz. 183. (A továbbiakban M. Kiss: Vida).
13. Lyka Károly: Vida Árpád. Művészet 14. 1915. 3. sz. 165. (A továbbiakban Lyka: Vida).
14. M. Kiss: Vida 183.
15. Vida Árpád levele Lyka Károlynak. MTA BTK MI, MDK-C-I-17/1880.
16. Uo.
17. M. Kiss: Vida. 179.
18. Barki Gergely: A Juliantól Matisse akadémiajáig. A „Párizsba gravitáló művész-generáció” iskolái. In: Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig. 1904–1914. Szerk. Passuth Krisztina – Szücs György – Gosztonyi Ferenc. Magyar Nemzeti Galéria, Bp., 2006. (A továbbiakban Magyar Vadak). 85.
19. Akvarell, papír, 23 x 29,5 cm, j.j.l.: Vida 1911. Maros Megyei Múzeum. Ltsz. 248.
20. Bálint Rezső: Művészek Párizsban. Szerző kiadása, Bp., 1941. 12.
21. Rockenbauer Zoltán: Márffy Ödön tanulóvei. A párizsi ösztöndíj (1902–1906). Ars Hungarica 31. 2005. 1. sz. 110–112.
22. Herman Lipót: A művészasztal. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1958. 89–91.
23. Passuth Krisztina: A Dôme kávéház. In: Magyar Vadak 81.
24. Levél Párisból.
25. Murádin Jenő: Állandósult ideiglenes veszteségek – Az országos képtár gyűjteményéből vidékre kölcsönzött művek sorsa – II. rész: a marosvásárhelyi képtár a város kultúrpalotájában. Múzeumcafé 2013. 37. sz. 33–35.
26. Jean-Paul Crespelle: *Viața în Montparnasse*. Ed. Meridiane, Buc., 1980. 43.
27. Uo.
28. M. Kiss: Vida 179.
29. Csók István: Emlékezéseim. Officina képeskönyvek, Bp., 1945. 135, 149–151.
30. M. Kiss: Vida 183.
31. *L'Art et les Artistes. Tome XIII. (Avril–Septembre 1911)*. Paris, 1911. 122.
32. M. Kiss: Vida 183.
33. Rippl-Rónai József Emlékezései. Beck. Ö. Fülöp Emlékezései. Szerk. Farkas Zoltán. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1957. 68.
34. Passuth Krisztina: A párizsi szalonok magyar művészei. In: Magyar Vadak 100.
35. M. Kiss: Vida 181.
36. Az Ernst Múzeum aukciói XXX. Bp., 1925.
37. Passuth Krisztina: Francia Vadak, magyar Fauve-ok. In: Magyar Vadak 22.
38. Bálint Rezső: i. m. 14.
39. M. Kiss: Vida 180.
40. *Au café Lila* (vízf., 187-es tétel), *Au Luxembourg* (olajf., 189-es tétel).
41. *Részlet a Luxembourg-kertből* (olajf., 216-os tétel), *Chansonette* (vízf., 632-es tétel).
42. *Au bar du Pantheon* (vízf., 440-es tétel), *Au café* (vízf., 451-es tétel).
43. Lyka: Vida 166.
44. Gulyás Károly: Vida Árpád. Zord Idő 1919. november 15. 215.
45. M. Kiss: Vida 182.
46. Uo.
47. Országos Széchényi Könyvtár. Kézirattár: Bernády György levele K. Lippich Elekhez.
48. Uo.
49. Uo.
50. Rabinovszky Máriausz: Magyar művészet a század elején. (Jegyzet). MTA BTK MI, MDK-C-I-64/191/5.